

GENEL OLARAK VAROLUŞÇULUĞA BAKIŞ VE VAROLUŞÇULUK ÇEŞİTLERİ

GENERAL VIEWS OF EXISTENTIALISM AND EXISTENTIALISTS

Arş. Gör. Halis ÇAVUŞOĞLU

Dicle Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri, Din Felsefesi
Diyarbakır/Türkiye

ÖZ

Varoluşçuluk felsefenin temelini oluşturan iki kavram vardır. Bunlar öz ve varlık şeklindedir. Öz, bir varlığın ne olduğunu gösteren ve varlığı kendisi yapan şeydir. İlkçağ filozofları bu tanımdan hareket ile özün, varlıktan önce geldiğini ve her varlığın bir öze sahip olarak varlık âlemine geldiklerini söylemişlerdir. Bu düşünceler felsefede özcü felsefe adı altında varlığını sürdürmektedir.

Varoluşçuluğa göre, varlığa ilişkin araştırma, var olanların aralarından bir seçim yapmak durumunda olduğu farklı olanaklarla karşı karşıya gelmeyi gerektirmektedir. Diğer bir ifadeyle, varoluşçu felsefe, geleneksel felsefenin öne sürdüğü tarzda, özün varoluştan önce değil de, varoluşun özden önce geldiğini savunurlar. İnsanların önce var olduğunu sonra ise kendisini tanımlayıp, özünü oluşturduğunu ifade ederler.

Varoluşçuluk, evrenin özü itibarıyla saçma veya anlamsız olduğunu, evrenin rasyonel bir tarafının bulunmadığını, evrene anlamlandırmanın insanlar tarafından verildiğini ortaya koyarlar.

Anahtar Kelime: Varoluşçuluk, Arkhe, Aşknlık, Var olan

ABSTRACT

There are two concepts underlying philosophy of existentialism. These are the essence and the entity. The essence is what makes a being and what makes it itself. The ancient philosophers said that they came before this essence movement, essence, existence, and that every entity came to existence world with a certain essence. These philosophies continue to exist under philosophical philosophy.

According to existentialism, research on existence requires confronting different possibilities that one must choose from among the existing ones. In other words, existentialist philosophy advocates that the essence of existence precedes essence, not before the essence of existence, in the way that traditional philosophy suggests. When people first exist, then they define themselves and express their own identity.

Existentialism reveals that the universe is essentially absurd or meaningless, that there is no rational side of the universe, and that it is given by people to make sense of the universe.

Keyword: Existentialism, Arkhe, Transcendence, Existing

1. GİRİŞ

Burada genellikle bahsedilen ve anlatılmaya çalışılan varoluşçuluk kavramı ilk kez 1929 yılında kullanılmıştır. Varoluşçuluğun çıkış noktası ise 'ben' ile 'varoluş' kavramlarının ayrılmaz bir bütünlük içinde olmalarıdır. Bu varoluşçuluk anlayışı oluşturulurken özellikle Kierkegaard temel olarak ele alınmakta ve işlenmektedir.

Kierkegaard'a göre insan, Tanrı ne yapar ise yapısın önlem alamayacağı ölümsel hiçlik karşısında durumu pek iç açıcı olmayan, yalnız ve zavallı bir yaratıktır. Tanrı ve ölüm korkusuyla dolu olan bu insan, kendisinin ne olduğunu bilmiyor, sadece var olduğunu bilmektedir. Yani ben ile varoluş özdeştir diyebiliriz.

Bu nedenle, bu bedensel varoluş sorunu ölümsel hiçlik karşısına nasıl konulmalıdır şeklinde akla bir soru gelmektedir. Varoluşçuların (özellikle 1905-1980 yılları arasında yaşamış olan 68 kuşağının fikir babası Jean-

Pau Sartre'ın) bu soruya yanıtı kısaca şöyle olmuştur: İnsan özünü kendi yaratır, özünü kendi yaratan tek nesne insandır. İnsandan başka diğer bütün nesnelere yapış varoluştan önce gelir.

Önce var olup sonra kendini yaratan sadece insandır. Yalnız insandır ki önce varlaşır, sonra özünü yaratır; nasıl olacağını, neye yarayacağını kendisi belirlemektedir. İnsan var olmadan önce tanımlanamaz, bunun nedeni ise var olmadan önce hiçbir şey değildir. Fakat var olduktan sonra bir şey olacaktır, hem de kendisini nasıl yaparsa öyle olacaktır. Yani insan insanlığını kendi yapar.

2. GENEL OLARAK VAROLUŞÇULUĞA BAKIŞ VE VAROLUŞÇULUK ÇEŞİTLERİ VAROLUŞÇULUĞUN TANIMI VE ORTAYA ÇIKIŞI

2.1. Varoluşçuluk Nedir?

Varoluşçuluğa göre, varlığa ilişkin olan araştırmalar, var olanların aralarından bir seçim yapmak durumunda olduğu farklı imkânlarla karşılaşmayı gerektirir. Bir başka ifade ile varoluşçu felsefe, geleneksel felsefenin ele aldığı gibi, varoluşun özden önce geldiğini öne sürer; insanın, önce var olduğunu daha sonra ise kendisini tanımlayıp, özünü yarattığını söyler.

İnsanlara özlerini oluşturma imkânını veren bu şanslar, onun şeyler ile başka insanlar ile aralarındaki ilişkileri tarafından yaratıldığı için varoluş her zaman dünyadaki bir varlık olma ve seçimi sınırlayan ya da koşullara bağlayan somut ve tarihsel olarak belirlenmiş bir tarzda oluşmak durumundadır.

“Varoluşçuluk, özellikle de ateist veya hümanist boyutları çerçevesinde, evrenin akıl ile anlaşılabilir bir yapıya sahip olan bir gelişme doğrultusu olmayıp, özü itibarıyla anlamsız ve saçma olduğunu evrenin rasyonel bir tarafının olmadığını, evreni anlamının insan tarafından verildiğini öne sürer. Böyle bir evrende, insanın hazır bulunduğu ahlak kuralları olmadığından; varoluşçuluk, ahlaki ilkelerin, kendi eylemleri dışında, başka insanların eylemlerinden de sorumlu olan insan tarafından yaratıldığını savunur” (Cevizci, 2000: 409).

2.2. Varoluşçuluğun Ortaya Çıkışı Nasıl Olmuştur?

Varlık sorunları ilk insanların doğumundan beri işlenmiş ve günümüze kadar da devam etmiştir. Varlık alanındaki sistemli çalışmaların ilk belirtileri, Sokrates öncesindeki filozoflara kadar dayanmaktadır. Mesela; varlığın “arkhe” si olarak “a peiron” u gösteren Anaksimandros (İ.Ö. 610- İ.Ö.547), şeylerin, doğup diğer varlıklara ulaşmak için ilksel ve tanrısal birliklerden ayrılarak, dine aykırı bir şey yaptıklarına ve dolayısıyla cezalandırılacaklarına inanıyordu. Bu nedenle varoluş ona göre, Tanrısal, ilksel kökenin terk edilmesi sonucu oluşan bir kayıptır. Parmenides (İ.Ö. 540- İ.Ö. 450), ve daha sonra da Platon (İ.Ö. 427- İ.Ö. 347) ile ortaya atılan anlayışa göre, şeylerde ki bu asıl varlığın dışına düşme ve “kayıp” olma anlayışının yerini, varoluş üzerine düşünme çabası aldı. Nitekim Platon için “ousia” sözcüğü hem özü hem de varoluşu göstermektedir. Oysa Platon felsefe yapmaya, bir var olandan, var olan bir gerçeklikten hareket ederek başlamıştır.

Ardından Ortaçağda varoluş kavramı, Aziz Agustinus'ta da varlık hiyerarşisi kavramı şeklini almaktadır. En başta ise, var olan tek varlık, yani Tanrı bulunmaktadır. Bundan dolayı bu alanda varoluş felsefesinden çok, bir öz felsefesi söz konusudur. Bunların yanı sıra Aziz Agustinus Tanrı'nın varlığını kanıtlamaktan çok, Tanrı'nın bilgisine ulaşmaya çalışır. Ortaçağda Descartes'e kadar olan zaman içindeki varoluş üzerine düşünceler, Tanrı'nın varlığı, varoluşu üzerinde yoğunlaşmıştır. Fakat Descartes ile varoluş düşüncesi farklı bir boyut kazanmıştır. Descartes “düşünüyorum o halde varım” sözüyle beraber varoluş düşüncesine kazandırdığı bu boyutta, ruh ve beden birliğini ortaya koymaya çalışmıştır. Bu bağlamda insan, düşünen bir öz ya da ruh olarak görülmüştür. Bunu ise Tanrı kavramından yola çıkarak açıklamaya çalışmıştır. Fakat bu noktada Kant, Descartes'in görüşünü eleştirerek, temelleri bilgiye dayalı olmayan hiçbir şeyin güvenilir olduğunu ileri sürmüştür.

Daha sonra 19. ve 20. yy. da varoluş kavramı metafiziğin etkisinden kurtularak gerçeklik anlamı kazanmaya başlamıştır. Bu konuyla ilgili Hegel'in fikirlerine baktığımızda, Hegel'in yaşam ve varoluş terimlerini birbirinden ayırdığını görebilmekteyiz. Hegel'e göre, “Yaşam kavramı yalnızca organizmanın yaşamını dile getirirken; varoluş “yaşam bilinci” demektir. “Varoluş” terimi yalnızca dış dolaylımsızlığı içinde değil, özün dolayımı sonucu doğmuş biçimiyle ele alınan varlığı belirtir. Çünkü “varlığın gerçeği, bir ilk dolaylımsız olmak değil, dolaylımsızlık içinde doğmuş öz olmaktır”. Dolayısıyla Hegel'in varoluş tanımını genel ve kesin olarak değerlendirmek ve düşünmek gerekir. “Varoluş” özsel varlıktır, olumsuzluk ve içsellikten doğmuş bir varlıktır. Varoluşun daha sonraki belirlenimleri ise, somut gerçeklik kavramı, ideadır.” (Bozkurt, 2003: 112)

Varoluşu, Hegel'in kapalı sisteminin ve metafiziğin dışına çıkardığımız zaman tam anlamıyla Kierkegaard ile birlikte kavrayabiliriz. Kierkegaard varoluşu aşkınlığa yönelik boğuntulu varlık olarak ele almıştır. Ona göre, varoluş yaşanan anda ve süreksiz olanda kavranabilir. Bu bakımdan varoluş tam bir boğuntudur.

Kierkegaard'dan sonra bu kötümserlik temasına varoluşçuluk düşüncesinde sürekli rastlayabilmekteyiz. Buna örnek olarak ise, Sartre'nin "bunaltı" sını gösterebiliriz. Sartre varoluşun özden önce geldiğini savunarak varoluşçu bir hümanizma ortaya koyar. Sartre'ye göre insan kendini kavradığı biçimde ve olmak istediği tarzda vardır. Yani kendi özünü kendisi yaratmaktadır. Ama burada seçerken insanın tam manasıyla özgür olduğunu söyleyememekteyiz. Çünkü insan burada seçme işlemini yapmak zorundadır. Burada bir bakıma seçme özgürlüğü kısmen ortadan kalkmış olmaktadır. Kısacası ise, kendi özümüzü kendimiz ortaya çıkarmakta ve koymaktayız. Fakat bunu, olmamız veya olması gerektiği gibi ortaya koymaktayız. Bu nedenle insanlar bütün yaptıklarından ve seçimlerinden sorumlu olan bir varlık olarak karşımıza çıkmaktadır. Bütün bunlara genel olarak baktığımızda ise, insanın "dünyaya fırlatılmış" bir varlık olduğu düşüncesi ortaya çıkmaktadır.

"Varlıktan çok insanın yaşantıları üzerinde duran ve varoluşun özden önce geldiğini savunan bir felsefe öğreticisi olarak varoluşçuluk 20. yy.ın bir felsefe akımıdır. Varoluş kavramından yola çıkan bu varoluşçuluk akımı varoluşçu bir felsefe düşüncesini temel alan bütün düşünsel uğraşılara verilen bir isim olmuştur.

Varoluş kavramı gerçeğe dayalı olarak var olan, gerçek varlık anlamlarına gelir ve özün karşıtıdır; bir şeyin ne olduğuna, nasıl olduğuna değil, var olduğu olgusuna dayanır. Varoluş şöyle ya da öyle biçim almış her türlü özelliklerin dışında burada olma, nitelikçe belirlenmemiş salt var olma olgusudur. Bu bağlamda da her gerçek olanın gerçekliği anlamına gelir. Dar anlamdaki varoluş ise, uzay ve zamanca, burada ve şimdi var olan anlamındadır ve düşünsel nesnelere ile Tanrı'ya uygulanmaz." (Bozkurt, 2003: 149)

Kierkegaard'la birlikte adeta temelden değiştirmeye ve yeniden yapılanmaya yönelik bir varoluşçuluk düşüncesi, varoluşçu özsel varlık ve saltık sistem olarak gören düşüncenin karşısında yer almıştır. Kierkegaard ile ortaya çıkan bu düşünce akımı içerisinde, M. Heidegger, Karl Jaspers, Jean-Paul Sartre, Gabriel Marcel, Merleau Ponty gibi ünlü düşünürler ile yer almıştır. Varoluş felsefesi, felsefe yapmanın kaynağı olarak insan, varoluşu, sonluluğu, zamana bağlı oluşu ve tarihselliği çerçevesinde farklı bir düşünme tutumuyla ele alınmıştır. "Burada özellikle insan varoluşunun anlamı ve değeri sorgulamakla ve bu dünyada yaşayan insanın varoluşundan yola çıkarak onun kendisine yabancılaşmasına ve etiğin dışına çıkmasına engel olma amaçlanmaktadır." (Bozkurt, 2003:115) Bu fikre göre insanlar tamamen seçme özgürlüğüne sahiptir. Kendini gerçekleştirebilen, bütünüyle bağımsız bir varlıktır.

Varoluşçuluk düşüncesini genel olarak ele aldığımızda, varoluş genellikle tek veya bireysel olarak görülür. Bununla birlikte insanların sahip olduğu olanakların bütünü, kaynağını tamamen diğer insanlar ve nesnelere ile kurduğu ilişkilerden aldığından dolayı varoluş her zaman "dünyada var olma" dır. Bu düşünceden dolayı varoluşçuluk epistemolojik idealizmin karşıtı bir düşünceye sahiptir. Bu temeller ise varoluşçuluğun farklı yönlerde gelişimine olanak sağlamaktadır. Bir yandan varlığını, varoluşu aşan yönü vurgulanarak Tanrıca bir biçim olmasına yol açarken, diğer yandan da insan varlığını özgürlük ve sorumluluk içinde kendi kendine yarattığını ve Tanrı'nın işlevini üstlendiğini ileri sürerek Tanrı tanımaz bir hal alınabilmektedir.

"Varoluşçuluğun yöntem bilimsel sorunlarına geçtiğimiz zaman, varoluşçu düşünürlerin yorumlarında uyguladıkları yöntem, yorumlayan ve yorumlanan, sorgulayan ve sorgulanan, varlık sorunu ile varlığın kendisi arasındaki ilişkinin dolaysızlığını kabul eder. Bu iki terim varoluş içinde hep birbiriyle çakışır; çünkü "varlık nedir?" sorusunu soran insanlar bu soruyu kendilerine sormak ve kendinden yola çıkarak yanıtlamak zorundadır." (Bozkurt, 2003: 117) Bu nedenle, bütün düşünürler aslında ortak bir temele sahiptirler. Fakat buna rağmen her düşünür kendine has yöntemler ile varoluşu açıklamaya çalışmışlardır.

Varoluşçuluk düşüncesini, tarihsel bir yönden ele aldığımızda, "insan nedir?" sorusuna, "kendini bil" diye yanıt veren Sokrates ile başlatmamız mümkündür. Bu düşünce, felsefede ilk kez Sokrates ile birlikte göksel olandan yere inmiş oldu. Aziz Augustinus'un özellik anlayışı Marcel ve Sartre gibi varoluşçu düşünürleri de etkisi altına almıştır. Ayrıca insanların kendi içyapısına yönelmesi ve onun yargısına başvurması düşüncesinin de temel kaynağı olmuştur.

20.yy. a özgü tarzı ile varoluşçuluk 2. Dünya Savaşı'nın, oluşturduğu yıkımın içerisinde yeni bir etik arayışı biçimi olarak ortaya çıkmaktadır. İnsanların büyük bir kararsızlık içerisinde dünyaya fırlatıldığını vurgular. 19.yy.ın iyimserliğinin tersine, varoluşun olumsuz yönleri insan fenomeninin temel yargıları haline gelmiştir. 20.yy.da varoluşçu düşünürler göre insan olanaklar çerçevesinde geleceğe dönük bir tasarımdır. Bu düşünürlerden Heidegger ve Jasper verilen olanaklar çerçevesinde seçilmiş olanın dışına çıkılamayacağını ifade ederken, Sartre ise, bu olanaklardan herhangi birinin seçilmesinin de bir değişikliğe neden olmayacağını savunmuştur. Bunların dışında bütün düşünürler var olan olanaklar içerisinde yapılacak olan seçimin, tehlike, yadsıma, sınırlamalar içerdiği noktasında birleşmişlerdir. Bu tehlikeden ise, inancı olan düşünürler Tanrı'ya iman yoluyla kurtulma sağlanacağını düşünürler. Bazı düşünürler ise diğer insanlarla aralarındaki iletişimin,

yabancılaşmaya yol açabileceğini savunurken, bazıları ise bu iletişimin, varoluşu olumlu bir biçimde etkileyebileceğini savunmuşlardır.

“İnsanın varoluş sürecini odak noktası alan varoluşçuluk akımı 1950’li ve 1960’lı yıllarda doruk noktaya çıktı, geniş bir etki yaptı. Özellikle çeşitli sanat dallarında bu etkiler görülebilir. Kierkegaard’ı izleyen Frans Kafka, Şato (1926) ve Dava (1925) adlı yapıtlarında insanın varoluşunu, bir türlü ulaşamadığı kararlı, güvenli ve parlak bir gerçeklik arayışı olarak betimlemiştir. Çağdaş varoluşçuluğun özgün temaları Sartre’nin oyunlarında ve romanlarında Simone’de Beauvois’in yapıtlarında ve Albert Camus’un roman ve oyunlarında özellikle “Baş Kaldıran İnsan” denemesinde işlendi. Camus bu yapıtında “metafizik başkaldırma” yı insanın kendi içinde bulunduğu koşullara ve yaratılışın tümüne karşı bir eylem tarzı olarak tanımlar. Sanatta varoluşçuluğa benzer ve koşut gelişmeler ise, gerçek üstüçülük, dışa vurumculuk ve genel olarak sanat yapıtını insanın dışındaki bir gerçekliğin yansıması olarak değil de, insan gerçekliğinin dolaysız ve özgür bir ifadesi olarak gören akımlar biçiminde ortaya çıktı.” (Bozkurt, 2003: 121).

3. VAROLUŞÇULUK ÇEŞİTLERİ

Genel olarak bakıldığında, iki ayrı varoluşçuluk anlayışı varoluş felsefesinde gözümüze çarpmaktadır. Bunlarda, bu akıma veya anlayışa inanan veya inanmayan varoluşçular olarak adlandırılmaktadırlar.

3.1. İnanmayan Varoluşçular

Bu varoluşçulardan en önemlilerinden olan, Jean Paul Sartre ve Martin Heidegger’dir. Şimdi, iki düşünürümüzden de bu konuda ki görüşlerini ele alarak bahsedeceğiz.

3.1.1. Martin Heidegger

Alman filozoflarından. Freiburg’da öğrenci olarak bulunmakta idi. Bu sırada Heinrich Rickert’in Yeni Kantçılığı ile Edmund Husserl’in fenomenolojisinin etkisi altında kalmıştır. 1923 yılında Marburg’da profesör olmuştur. Burada bulunduğu dönem içinde 1927 yılında baş eseri olan “Varlık ve Zaman” ı neşretmiştir. Bu eserini neşrinden sonra, Heidegger 1928 yılında Husserl’in halefi sıfatıyla Freiburg’a felsefe kürsüsüne çağırılmıştır ve 1933’te ise üniversitenin rektörü oldu. Heidegger kendisinin bir egzistansiyalist olarak değerlendirilmesini şiddetle reddetmektedir. Heidegger daha önce Husserl’in fenomenoloji okuluna sokulmak istendiği zamanda yine şiddetle itirazda bulunulmuştur. Heidegger’in temel ilgi alanı Varlık ve Zaman adlı eserinde belirttiği ve daha sonraki eserlerinde de geliştirdiği gibi “Varlık Problemi” üzerinde olmuştur.

“Heidegger’in felsefesi, her şeyden önce, varlık problemi ya da insanın varlıkla ve varlığın insanla olan ilişkisi üzerine derin ve çetrefilli bir düşünceden ibaret metafizik bir kontrüksiyondur. Felsefi eğilimlerinin varoluş (existenzphilosophie) adı altında sınıflandırılmayacağını hemen söylemeliyim. Beni her şeyden önce uğraştıran soru, insanın varoluş sorusu değil, nasılsa öyle var olan olarak kendi bütünlüğü içindeki varlık sorusudur.” (Bozkurt, 2003:123)

Var olanlar arasında akıl sorgulama ve düşünme yetisine sahip, diğer varlıklarla kesintisiz bir ilişki içinde olan tek ve biricik var olan insandır. Aslında Heidegger, çağımızda varlık sorusuna yanıt ararken varlıkla ilişkili olan insan sorununu ana sorun olarak görmemiştir. Fakat bunların yanında insan sorununa da zorunlu olarak çözüm arama ihtiyacı duymuştur. Çünkü varlıkla ilgili araştırmalar yapan ve var olan sadece insandır ve vardır. Var olan insan bu dünya ile etkileşim içinde ve bu dünyaya bağlı olduğundan dolayı bir kaygıdır. Kaygı olan insan bu aşama içerisinde üç boyuta sahiptir: “Bir başınlık (terk edilmişlik) ya da duygusallık (faktizitot), varoluş (buna yorumlama ve projede katılır) ve yanı başında varlık (buna da kopmuşluk ve dağılmışlık bağlanır). Bir başına bulunma, dünyaya atılmış, fırlatılmış insan varlığının terk edilmişliği ve yalnızlığı durumudur. Bir başınlık ‘bütünselliği’ içindeki var olan da bulunan ilk ve özgün durumumuzdur.” (Bozkurt, 2003:123). Burada ele alınan kaygı insanların sınırlı alanlarda ki başarılarına rağmen aynı dönem de başarısızlıktan da öte felaketlere neden olan eylemler; karşısında duyulan kaygı ile yakından iletişim vardır. Bilimin ve tekniğin üreticisi konumundaki insan bu nedenle kendisine daha rahat yaşama olanakları sağlarken barbarca eylemlerin gerçekleşmesinin de nedeni olabiliyorsa insan kendini kavrama yaklaşımını yeniden değerlendirmelidir; kendinin ve dünyanın belli bir açıdan bilim ve teknoloji ile belirlenip belirlenmemesi konusunda yeniden belirli bir karara varmalıdır.

Çağımızda gerçekleşen toplumsal, siyasal ve ekonomik durumlardaki sorunların içinde –büyük bir savaşın içinde- yaşamış bir filozof olan Heidegger temelde teknik ve bilim ile belirlenen çağımız dünyasını ve bu dünyada insanın durumunu bir sorun olarak görmüştür. Martin Heidegger’e çağımızın ‘varlığın anlamının unutulmuş’ bir çağ olduğunu ve bu unutulmuşluk içinde insanın yurtsuz kaldığını belirtir. O’na göre çağımızda tümüyle ‘teknik’ bir dünya ve ‘teknik varlığı’ içinde varlığın anlamının unutulmuşluğundan/ yurtsuzluktan

kurtulmak için nasıl bir yol izleneceği henüz bilinmemektedir. Dünya bütünüyle teknik bir dünyaya dönüştüğünden bu çıkış noktasını bulmanın kolay olmadığını dile getirmiştir. Tamamen teknik bir dünyaya dönüşmüş olan bu durumu Martin Heidegger, insanın topraktan/temelinden ayrılmışlığı diye nitelendirmekte ve artık insanın bastığı yerin toprak değil teknik bir zemin olduğunu belirtmektedir. Dolayısıyla ‘varlığın anlamını’ bulmanın güçlüğüne bu noktadan kaynaklandığını düşünmektedir. Heidegger’e göre günümüz insanı varlıkla olan bağıni yitirmiştir. Bu hadisenin ismi ise yurtsuzluk olarak değerlendirilebilir. İşte Martin Heidegger’in temel sorunların birinde, insan kendi temelinden/toprağından böylesine uzağıa atan bu teknik dünya içinde insanın yeniden dönebilmesi için ‘yol’ ne olabilir sorusunu yanıtlayabilmektedir. Bu noktada M. Heidegger’in çıkış noktası olarak önerdiği ‘tek yol’ yola çıkmaktır. Sorunun büyüklüğünün ve çözümünün zorluğunun farkında olmakla birlikte o, bir hazırlama girişiminin işe yarayabileceğini düşünmektedir. Ona göre bunu yapabilmek için öncelikle, bu zamana kadar ‘düşünülen’ düşünülmemiş olanın ve böylece nelerin düşünülmesi gerektiğinin gösterilmesi işine girişilmelidir.

Martin Heidegger, insanların bir yerlere bırakılmışlığından ve yalnızlığından söz ederken, yine insanın kendi varoluşunu ve varlığını anlayıp kavrayabilecek bir var olan olduğunu söylemiştir. Diğer bir söyleyiş ile “tek ve somut varoluş olarak insan varoluşunun varlığı içinde, ancak biz varlığını ortaya çıkarabiliriz. Dasein, kendi varlığını, kavramıştır; bu varlık dünya-içinde-varlıktır. (Das-in-der-welt-sein) ve var olan olarak yalnızca varlığı anlayan ve varoluştur. Biz, önceden buradayızdır; insan kendi doğuşuna katılamaz. İnsan varoluşunun varlığı ya da var olan insanın varlığı, kendisi olmak için kendisini dışlattırması, kendisini bir başkasına açması demektir.” (Bozkurt, 2003: 123–124)

Martin Heidegger’in düşüncesinin temelinde var olan insan varlığı ve buna bağılı olarak insan yaşamı iki aşamalı olarak karşımıza çıkar. Çünkü bu yaşam varoluşla birlikte içkin bir süreçtir. Bu yaşam çeşitleri ise;

I. Günlük Yaşam

II. Kararlı Yaşam

Buradaki ‘Kierkegaard’ın ‘estetik yaşam’ uygunluk göstermektedir. Bu nedenle tek insan yoktur. Toplum vardır. İnsan toplum içindeki işlevleriyle vardır. Burada ki insan kendi yaşamını ortaya koyuyor. Yaptıklarını bilinmeyen bir gücün etkisi altında kalarak gerçekleştiriyor. ‘Kararlı yaşam’ ise, Kierkegaard’ın ‘ahlaksal yaşamına’ karşılık gelir. Ancak kararlı yaşam ahlaksal olarak anlaşılmalıdır. Bu yaşama insan ani bir kararla, akli düşüncelerden ve kültürden soyutlanarak girebilir. ‘Günlük yaşam’dan ‘Kararlı yaşam’a geçilebilmektedir.

Bütün bunlardan sonuç olarak Heidegger, fenomenolojik ontoloji yöntemiyle varoluşçuluk anlayışına yeni bir içerik kazandırmıştır. Bunun yanında Heidegger felsefesi gizemliliğini korumaktadır ve tam olarak kendini ortaya çıkarmamıştır. Böylece metafiziksel açıdan 20. yy.’da etkili bir yapı ortaya koymuştur.

Heidegger varlık ve zaman adlı eserinde ‘var olma’, terimini kullanırken kimi zaman ‘var olma’ şeklinde vurgulanarak yazılmıştır. Vurgulu bir şekilde kullanılan var olma, ‘yeni-başka-başlangıç’ anlamında kullanılmaktadır. “Bu yeni ve başlangıç, varlığın(seyn) hakikatının deneyimini edinir ve varlığın var oluşmasının temelini atmak ve var olmanın, hakikini (halis) olan olarak bu köklü hakikatten doğmasını sağlamak için varlığın (seyn) hakikatini sorar. Oysa ilk başlangıç hakikat olarak hakikati sormaksızın var olanın hakikatini deneyimler ile kurar. Bu noktada Heidegger’in ‘var olma’ ile ilgili şu sözlerini belirtmekte yarar vardır. Eğer var olma, gelecekte ki insan olmanın olanağının temeli demekse ve insan, gelecekte var (olacak) ise, var olma ile insan arasında özlü bir bağı vardır.” (İyi, 2003: 40-41)

Kısaca ve son olarak Heidegger’in varlık ve zaman ile ilgili görüşlerine değinelim. Martin Heidegger’in, zaman ve varlık hakkındaki düşüncelerinin temelinde şu soru yatar. “Zaman ve Varlık’ı”, bir arada adlandırmamıza sebep olan nedir?” (Heidegger, 2001: 14) “Varlık zaman aracılığıyla, zamansal olan aracılığıyla mevcudiyet olarak belirlenmiş kalır.” (Heidegger, 2001;15) Zaman içinde olan ve böylece zaman tarafından belirlenene Heidegger, zamansal diyor.

3.1.2. Jean Paul Sartre

Hegel yıllar önce “her felsefe, çağının çocuğudur” demiştir. Her insan gibi her felsefede çağının çocuğudur. Bu felsefeyi ortaya çıkararak, onu emziren, büyüten, geliştiren ise içinde bulunduğu o dönem ve çağın kendisidir. Çağın ruh; dili ve davranışlarıyla bu felsefenin tüm derinliklerinde sinmiş, felsefeyi kendi aynası konumuna getirmiştir.

Sartre’nin insanı ve felsefesi 20.yy. kaynaklıdır. Bu felsefeyi solumak, 20.yy. ruhunu solumak demektir. 20.yy. kargaşa yüzyıldır. Bunaltı hiçlik duygularının yoğun olarak yaşandığı bir yüzyıldır. İnsanlar kendi elleriyle

yaratmış olduğu teknik ve teknolojinin kurbanı olmuş, teknik ve teknoloji; bu insanların üzerinde tahakküm kurmuştur. Teknik çocuklara güzel bir yaşam ve bu yaşam içinde ise güven değil; kötü bir yaşam ve bu yaşam içinde gözyaşı getirmiştir. Çünkü bu çocuklar yakınlarını kaybetmiş ve kimsesiz kalmışlardır. Bu yüzyılda sanki güneş küsmüş gibi ve her tarafı karanlık Tanrı'ları işgal etmiştir. Bunu Albert Camus "güzellik, yerini uygarlığa bırakmış" derken bu yüzyıldan hareket ederek bu anlamı ifade etmiştir. Bu yüzyılda batı uygarlığı, kendi barbarlığıyla karşı karşıya gelmiş ve kendinden nefret etmiştir. Batı uygarlığının bir yönü felsefe, bilim, edebiyat vs. iken diğer yönü ise yıkım, ölüm ve bunların sonucunda gerçekleşen hüznün olduğu görülmüştür, batı uygarlığı bu gözyaşını daha sonra bütün dünyaya ihraç etmiştir.

İşte 20. yy. tablosu genel olarak budur ve bu yüzyılın tüm felsefesi, bu felsefenin bütün yönlerinden etkilenmiştir. Sartre'ın felsefesine de bu yönden bakıldığında daha iyi anlaşılabilir. Sartre'ın varoluşçu felsefesinin temelinde, insanın özgürlüğüne olan inanma, insanların tüm fillerinin sorumlusunun kendisi olduğunu bilmesi düşüncesi yatmaktadır.

Varoluşçuluk, yaşamdan ve varlıktan ayrı olarak genelde yaşamın ve varlığın bilincini dile getiren varoluşçuluk, felsefeye göre yaşanan canlı gerçeklik anlamındaki varoluş yalnızca insana özgüdür ve nesnelere için söz konusu olan varlığa karşıdır. Varoluş ve yaşam kavramları birbirinden ayrı olup yaşam kavramı yalnızca organizmanın yaşamını dile getirirken, varoluş yaşamın bilincidir.

Varoluşçuluk anlayışına göre insan başlangıçta us ile donatılmış bir varlık değildir. Başlangıçta hiçliktir. Yani insani varoluşu onun özünden varlığından önce gelir. Bu da demektir ki insan önce var olup sonra kendini oluşturmuştur. Çünkü insan özünü kendisi oluşturur. Yani insan fillerinin bir toplamıdır; kendinde ne yapmaya çalışmış ise ve neler yapmış ise insan odur, o olur ve kendi özünü belirler. Bu belirleme yolu hiç bitmez ve kapanmaz. "İnsan daha önce tanımlanamaz, belirlenemez; o zaman hiçbir şey değildir. Ancak sonradan bir şey olacaktır ve kendini nasıl yaparsa öyle olacaktır. Kavrayacak, tasarlayacak bir Tanrı olmayınca, insan doğası diye bir şey olmaz bu durumda. İnsan yalnızca kendine anladığı gibi değil olmak istediği gibidir." der (Sartre, 2001: 29)

Sartre'ya göre ilk önce insan bir tasarıdır. Yani insanın tasarımdan önce hiçbir şeyi yoktur. İnsan nasıl olmayı tasarladı ise öyle olacaktır. Olmak istediği şey değil tasarladığı şeydir. Varoluşçunun ilk işi de insanı kendi varlığına kavuşturmak varlığının sorumluluğunu üstlenmedir. Sartre; "İnsan kendisinde sorumludur" derken bundan "bütün insanlardan sorumludur" der. Ona göre insan kendi sorumluluğunu üstlenirken diğer insanlara karşı da sorumlu olur. Mesela, insan kendine karşı sorumlu olurken veya insan kendi kendini seçerken bütün insanları seçmesi anlamına gelir. İnsan kendisini seçerken diğer insanları da seçmesi demektir. Nasıl ki bir kişi olmayı tasarlarlarken diğer kişilerinde öyle olmasını tasarlar. Seçtiği belirli bir insan tasarısını koruyorum yani "kendimi seçerken tüm insanları seçiyorum. Aynı şekilde kendime karşı sorumlu olunca diğer insanlara karşı da sorumlu oluyorum." der (Bezirci, 2002: 30- 31)

Bir yönden bireysel öznenin kendini seçmesi, diğer yönden de insancıl özelliği aşmanın kişilerin elinde olmaması demektir. Varoluşçuluğun derin anlamı, yukarıda anlattığımız ikinci anlamda gizlidir.

"İnsan kendi kendini seçer" dediğimizde bu aynı zamanda bütün diğer insanları da seçmesi demektir. Çünkü insan istediği kimseyi yaratırken herkesin nasıl olması gerektiğini de tasarlar.

Bunu şahsi küçük bir örnek ile anlatalım: mesela evlenmeyi, aile sahibi olmak istiyorum. Bu evlenme sadece benim durumumdan, tutkumdan (ihtirasımdan) ya da isteğimden kaynaklansa bile, yine de ben bununla sadece kendimi bağlamış olmuyorum, bütün insanları da tekli evlenme yoluna sevk etmeye çalışmış oluyorum. "Demek ki yalnızca kendimden değil, herkesten de sorumluyum. Kendime karşı sorumlu olunca, herkese karşı da sorumlu oluyorum. Seçtiğim belirli bir insan tasarısını kuruyorum. Yani kendimi seçerken gerçekte "insan"ı seçiyorum. (Sartre, 2001: 32) Bu durum bunaltı bırakılmışlık, umutsuzluk gibi görkemli sözcüklerin örttüğü şeyi anlamamızı sağlar.

"Bunaltı" deyince varoluşçular; "insanlık bunaltıdır!" derler. Bunun anlamı ise şudur; insan yalnızca olmak istediği kimseyi değil, bütün insanlığı seçen kişi, tümel bir sorumluluk duygusundan kurtulamaz. Doğrusu birçokları bu sıkıntıyı yaşamazlar. Onlar bunaltılarını maskeleyerek ondan kaçarlar. Nitekim çoğu kimseler yaptıklarının yalnızca kendilerini bağladığına, yalnızca kendilerini sorumlu kıldığına inanırlar. Bu yüzden, "Her koyun kendi bacağından asılır" derler. Kalkıp da onlara "ya herkes de sizin gibi yaparsa o zaman ne olur?" diye sorarsanız omuzlarını silkerek cevap verirler: "Herkes de böyle yapmaz ki!" (Bezirci, 2002: 32)

Ne olursa olsun, biz yine de sormalıyız kendi kendimize; "ya herkes de bizim gibi yaparsa nice olur? Herkes böyle yapmaz! Diye yalan söyleyen aslında içi rahat değildir. Çünkü yalan söylemek, yalana verilen evrensel

değeri içine alır. Bu durumda dahi bunaltı kendini gösterir. Bunaltıyı yaşayan kimse kendine dönerek; ben kimim, dünyadaki amacım nedir, varlığımın sebebi nedir? Vs. soruları kendisine sorar. Sorumlulukları olan herkes bu bunaltıyı bilir. Nitekim bu saldırının sorumluluğunu yüklenen bir komutan, nice insanı ölüme atmanın sorumluluğunu da yüklenmiş olur. Komutanlar da vardır; ama pek geniştir. Bu komutanlar, enine boyuna yorumlanmak ister.” (Bezirci, 2002: 33) Burada komutanın vereceği karar da sorumluluğu da üstlenmesi gerekir. Çünkü insan eylemini özgürce gerçekleştirebilmektedir. Hiçbir genel ahlak kişinin yapacağı şeyi söyleyemez. Buna ancak kişinin kendisi karar verir; bu yüzden de yaptığı her davranışın sorumluluğunun yüklenmesi gerekir.

Sonuç olarak insan kendini bulmalı, özünü elde etmeli ve buna inanmalıdır. “ Hiçbir şey, Tanrı'nın varlığını gösteren en değerli kanıt (delil) dahi kişiöğlunu kendinden, benliğinden kurtaramaz. Varoluşçuluk bir nevi iyimserliktir. Bu anlamda bir çeşit eylem, çalışma öğretisidir.” (Bezirci, 2002: 65).

3.2. İnanan Varoluşçular

Bu bölümde inanan derken Hıristiyan varoluşçular arasında ön palanda olan en önemli düşünürleri ele alacağız. Bunlar Sören Kierkegaard, Karl Jaspers ve Gabriel Marcel'dir.

3.2.1.Karl Jaspers

Felsefede olay bilimsel yöntemi geliştirmiştir. Somut olanların üzerine yoğunlaşmış ve kendisini başka filozoflardan ayıran farklılıklar üzerinde durmuştur. Bunlardan birincisi varoluştur.

Varoluşu üç bölüme ayırmıştır. Bu varoluşun üç alanının şöyle sıralayabiliriz: bilimin konusu olan “dünya”, özneliği içinde ele alınan “ben” ve son olarak da diğer düşünürlerin Tanrı adını verdiği “aşkınlık”tır.

Jaspers var olmanın özünü, özgürce seçmek olarak belirtmiştir. Ancak bu düşünceyle Sartre'nin düşüncesi arasında bir paralellik söz konusudur. Jasper'in düşüncesinde; “olmak istediğimiz şeyin seçimi akılla ilgili değildir, nedenlere, kanıtlara bağlanmaz, herkes yaptığı seçimden yine de sorumludur. Çünkü bu seçme onun kendisidir; bundan dolayı da kötü seçmiş olmak korkusuyla insanda iç sıkıntı oluşturur; insanlar ayrıca sınırsız bir varoluş isteniminden de sorumludur; bu da Tanrı olmayı isteyen bir yaratığın suçluluk duygusunu besleyen bir ölçüsüzlüktür.” (P. Foulguie, 107- 108) Böyle durumda insanlar için öz güven vazgeçilmez bir hal alıyor. Çünkü yaptığımız ve ilerde kendiliğinden gelecek olan seçimlerin, kendimi varlık düzeyinde yapılandırmakta kullandığım kararımın dışında özgün bir kişi vardır. Bu kişi kökeninde belirsiz ama gerçeklikte belirli ve tarihte rol oynayan bir kişidir, var olandır. Ama bu özgün kişi seçilememektedir. Çünkü bu kişi verilidir. Fakat onu sahiplenebilirim, benmişim gibi benimseyebilirim. Bütün engellere rağmen kendimi kendimle özdeşleştirmeye çalışmam bir üstünlük göstergesi olarak karşımıza çıkabilir. Bundan dolayı bir özüm olmasa da, durumum belirlenmiştir ve özgün seçimim gereklidir.

Bunlara rağmen kendi varoluşumu bir başka şeyle ortaya koyabilirim. Böylece iletişimde varoluşun ne kadar önemli bir yere sahip olduğunu vurgulamış oluruz. Yani, “ben ancak ve ancak başkasıyla var olurum”. Onun bu varoluşsal iletişiminde hiç kimse kendini başkasına bağlama ve başkasını da kendisine bağlama yoluna girmez, ona varoluşunun özünü kazandırmaya çalışır. Varoluşsal gereklilik şöyle anlatılır: “Benim arkamdan hiç gelme, sen kendi yolunu bul ve izle. Jaspers'a göre, Nietzsche, tutkulu iletişim isteğine karşın, başkalarının varlığını bu biçimde kendine hedef edinmediğinden, kendisi de gerçek bir varlık kazanmayı başaramamıştır.” (P. Foulguie, 108)

Ama iletişimde bilginin ötesinde bulunur ve yalnızca yaşanabilir, bilmenin dışında kalır. İletişimi bilgi çerçevesinde değil, inanç (inanma) konusu içinde ele alabiliriz. Eğer onu bilgi içinde ele alırsak kaybederiz ve zorunlu olarak yöneldiğimiz ereğin (aşkın) çok uzağında kalırız.

Varoluşsal katıksızlığa hiçbir zaman erişememek bizi kesinliksizliğin içine atar. “Acaba ben gerçekten var olmakta mıyım? Aslında var olmak bilmek değil yaşamaktır. Fakat diğer yönden, dış dünyayı anlamamızı sağlayan nesnel bilgi, tek başına kendi varoluşumuzun gerçekliğini de bize sağlayabilir. Bu nedenle gerçek bir biçimde kuşkulu bir sonuca varır.

Burada “sınır- durumlar”dan biri ile karşılaşırız. İnsan bunlarda hiçbir değişiklik yapmayı becermeden uğraşır durur.” (P. Foulguie,108) Aslında açık seçiklikten söz etmek, bir bakıma imkânsızdır. Çünkü insanlar inanç çerçevesinde yol alırlar “kendimizi güvenli hissettiğimiz an tam da yolumuzu şaşırarak üzere olduğumuz andır.

Son olarak, Jaspers'ın bakış açısında kusurlar, başarısızlık, hata, ölüm, acı çekme ve karmaşa kadar insanlık durumunun özünde vardır. İnsan derinliklerinde başarı sadece kısmidir. İyi bir şeyler yaparken dolaysız da olsa, kötü bir şeyde yapmış olabilirim. Çünkü kendi iyiliğim başkalarının kötülüğü olabilir.

Bu durumda başarısızlığın bilincine varmış bir insan her şeyin üstünde yer alır. Kişinin kendisini aşmasını sağlar. Bu bilgiler içerisinde aynı durum ve çerçeve içerisinde geçerlidir. Öyle bir yüksekliğe ulaşmalıyız ki bilgi artık işe yaramasın. Bu durum gerçekleşince, bilginin ötesine varmış oluruz. Bu bilginin ötesindeki varlığa, Jaspers “aşkınlık” adını verir. Her şeyin kaynağı olduğu düşünülen bu varlığa, bizler yine bu varlığın gösterdiği yolla ulaşabiliriz. Bizler kendimizi o varlığa bağlarız. Çünkü kendi kendimize varlığa gelmediğimizi biliriz.

3.2.2. Gabriel Marcel

İnsan duygu ve durumlarının betimlenişi üzerine temellendirilen bir varoluşçuluk anlayışına bağlı bulunan Marcel bu tutumunu bir Hıristiyan bakış açısıyla gerçekleştirir. Onun düşüncesi “sadakat” kavramına dayalı insan ilişkileriyle bireyi Tanrı’ya götüren “başkası” kavramı üzerinde yoğunlaşmıştır.

Marcel, soyut özne kavramıyla savaşmış bütün ilgisini somut bireye yöneltmiştir. Ona göre varoluş bir bedene bürünmedir. Tanrı ise bir nesne olmayıp bir “problem ötesi” konudur. Tanrı ve başkası iletişim ve diyalog ile bize açık kılınabilirler. Bedene bürünme bütün diğer durumların temeli olan temel bir olgu; yaşamımızın psikik bir bedendeki asıl birliğidir: “Ben bir gövdeyim diyebilir miyiz? Bu soru, ben kendi bedenim ile eşit anlamında isem kabul edilemez. Çünkü ben, bir bilinç öznesiyim; psikik kişiliğim ve yalnızca yaşan bir organizmadan ibaret değilim.” (Bozkurt, 2003: 154)

Marcel’e göre dinsel inançlar bilimsel doğruların yerini almadığı sürece kişiseldirler. İnsanın dünyada belli bir konumu vardır. Bunlar; bedene bürünme, zihinsel yaşamımızın uyumu ve bütünlüğü ve bir bedenimizin olduğuna dair bilincimizdir. Bedenimizden sonra çevremiz, bizi çevreleyen nesnelere ve evren gelir. Bu durumda biz dünyaya ve bedenimize bağlı bulunmaktayız. Benim ve dünyanın varoluşu Tanrı’nın bir yaratması sonucu oluşmuştur. Ben önce kendime sonra başkasına sadık olma durumundayım: Bir “sen” olan başkasına sadık olmak durumundayız. Tanrı en yüce “sen”dir. İnsan gerçek varlığa Tanrı ile olan bağ ve uyum ile erebilir.

Marcel’e göre, “Açıkça konuşmak gerekirse varoluş ne konabilir, ne kavranabilir, ne de bilinebilir; o ancak keşfe çıkılan bir bölgede yeniden tanınabilir.” (Bozkurt, 2003: 155)

Varoluş, var olanla özdeşleşir ve aynı zamanda var olan özneyi ortadan kaldırmaya varan bir kavramda var olanı nesnelendirir. Bu ise, şimdiki toplumu ve insanı yıkan bir topluma dönüştüren bir tür ussallaştırmadır. Marcel, varoluşun gizi içinde sahip olma içgüdüleriyle aşırı ve aykırı akıl yürütmelerde kaybolup giden aşkınlığın kurtarıcı yanını ortaya çıkarır. Marcel’e göre varoluşçuluk, Hıristiyan öğretileri ile uzlaştırılabilir. Yaşamın amacı insan ile Tanrı arasındaki “iletişim”dir. Bu ilişkiler ve bağlar, bireylerin özgürlüğü ve biricikliği üzerinde temellenmelidir.

Marcel’in felsefesi daha öncede belirttiğimiz gibi, varlığa ulaşmayı amaçlayan, temelinde “ben” ve “başkası” kavramları bulunan bir düşünce dizgesidir. Ona göre insan, bir “umut” varlığıdır, insan bekleyiş içindedir. Bu bekleyişi onu gerçekliğe götürecektir olan varlık koşuludur. Umut insanda varoluş duygusunu oluşturur; kendi bedeni ile bir ilişki içinde bulunduğunun bilincine varmayı sağlar. Bu bilinç “ben” ve başka “ben”lere ulaşmayı sağlayan bir araç niteliğindedir. İnsanın temel varlığı “ben”dir. Onun karşısında bulunan nesnelere “ben olmayan”dır. Bir insan “ben olmayan”ın varlığını onaylarsa, o nesneyi kendi bedenine uyduruyor, onu kendi “ben” karşısında dolaysız bir başka varlık olarak anlıyor demektir. Marcel’e göre, “her kişinin ne olacağını, kendi “ben” dışında bir varlık değil, ancak bireysel özü belirleyebilir. İnsan kendi istenci ile var olmayı seçen bir varlıktır. Var olmak, kendini aşarak, kendini ortaya koymaktır.” (Bozkurt, 2003: 157)

Kişi yaratıcı bir varlıktır. Yaratıcılık, kişiyi Tanrı ile karşı karşıya getirir. Kişi kendini aşınca yaratıcı gücünü doğuran kaynağın bilincine varır.

3.2.3 Sören Kierkegaard

Varoluşçuluk felsefesinin öncülerinden olan Danimarkalı Sören Kierkegaard’dır. Yaşamı düşüncelerini büyük ölçüde etkilemiştir. Babasının etkisiyle sıkı bir Protestan olarak yetişmiştir. Din- Bilim doktorasını hazırlayıp verdikten sonra Kopenhag’da papazlık yapmaya başlamıştır. Evlilik girişimlerinde, din noktasındaki tartışma ve kavgalarından dolayı nişanlısıyla bir türlü birleşemediler. Hatta nişanlısının kendisini terk etmesi etraftaki dedikodular ve korsan isimli bir Danimarka gazetesinin onun özel hayatına, iftiralara kadar giden hücumları Kierkegaard’ın topluma karşı derin bir nefret beslemesine neden olmuştur. Onun, bu durumu değerli birçok yazının ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bu yazıların temelinde ise bulunan fikir “hakikatin subjektif oluş” dur. Kierkegaard’ın düşüncesine göre dinde önemli olan şey objektif bir olay gibi anlaşılan hakikat değil, fakat daha fertlerin dine olan samimi bağlılığıdır. Buna göre birisinin sadece Hıristiyanlık doktrinlerine inanması

yetersizdir. O kimse aynı zamanda dini hayatı da yaşmalıdır. Danimarka kilisesinin dünya prensliği ile Hegel Metafiziğinin verimsizliği Kierkegaard'ın başlıca hücum hedefleridir. Hegelci diyalektiğine zıt yönde varoluşçu bir diyalektik geliştiren eserlerinde farklı merhaleleri veya varlık alanları tasvir edilir. Bunlar estetik, ahlak ve din merhaleleridir. Birey bunlar üzerinde ilerleyerek ALLAH'a temas noktasına gelir. "Bu, geçici olanla ölümsüz olan arasındaki zıtlığın ortaya çıkardığı bir ümitsizlik tavrıyla olur. Hiçbir yerde kendine ruh arkadaşı bulamayan ve yalnız yaşamayı seçen bu büyük dahi kendi devrinde iz bırakmamış. Fakat bu gün ölümden sonra, onun ruhu kendine layık sevenlerini buldu. Bugün o varoluşçu ismi verilen büyük bir felsefe akımının babası olma şerefini kazandı." (Magill, 1992: 31)

Kierkegaard her şeyden önce, Hegel'in bütünsel akılcı sistemine karşıdır. Ona göre insan yaşamı bütünsel bir akılcılığa hiç mi hiç uymaz, insanların yaşantılarını bütünsel bir sisteme götürmeye çalışmak onun gerçekliğini bozmak anlamı taşımaktadır.

İnsanlar gerçek bir Hıristiyan yaşamını sürdürürken, "saçma" ya olan inancını gerçekleştirir. Bu "saçma" insan akıyla kavranamaz olan ve o büyük gizi açıklayan şeydir. "Saçma"dır, "doğru"yu doğrulayan. Çünkü Tanrısal gereklilik insan aklını çok aşar. Biz Tanrı'yı akılla kavrayamayız. Biz Tanrı'ya gönülle, özelliğimizin etkinliğiyle yaklaşabilir. Akıl böyle bir yaklaşımdan hiçbir sonuç alamayacaktır. İnsan ancak imanın ışığında kendini bulabilir. Sıkıntının şuura varılması imanın doğacağına işarettir. Fakat insan çok defa sıkıntısını gizlemenin çözümlerini arar. Zevk ve hareketlerle kendini avutmaya çalışır. İşte o zaman düşman kuvvetlerinin ağına düşer.

"Bu durum insanın uçurumda yuvarlanması demektir. Ancak bu uçurumdan dinin ışığında kurtulabilir. Dini merhalede verilen karar ise ıstırapla olur, ıstırap sübjektifliğin en yüksek derecesinde oluşur. Biz onda içtenliğin en mükemmel ifadesini buluruz. Bununla beraber, bu merhalede duyulan ıstırap estetik merhalenin ıstırapıyla ıstırapın düşünülmesiyle ve ahlakın dış yönüne ait olan basit ıstırapla karıştırılmamalıdır. Dini ıstırap devrini bir Allah bağlılığın ifadesidir." (Magill, 1997: 42)

4. SONUÇ

İnsanlar, varoluşun ortasına, orada bir varlık olarak atılmıştır. Burada tercih veya seçim etkili değildir. İnsan, bu bırakılmışlık içinde tercihler ve seçimleriyle kendi yaşamını ileriye yönelik kurar. Burada ise zorunlu bir özgürlük deneyimi söz konusudur. İnsanlar kendi varlıklarını gerçekleştirmek üzere sürekli tercih ve seçimler yapmaktadır, yani özgürlüğünü gerçekleştirmek zorundadır. Bu ise ölüme kadar devam eder.

Yukarıda anlatılan düşünce sistemine göre yöneltilen birçok eleştiri olmuştur. Benim şahsi düşünceme göre insan toplumsal bir varlıktır, insanın toplumdan koparılmasıyla insanın ölüm korkusuyla titremekten başka yapacağı bir şey kalmamaktadır. İnsanlar kendilerini nasıl isterse öyle yapamaz, insanların konumu ve gelişimi karmaşık dış ve iç koşulların dayattığı zorunluluklara bağlıdır.

Varoluşçuluk düşüncesinin ayırıcı niteliği kişisel tedirginliği ve bu tedirginliğin nedenlerini çözümlemeye çalışması gerekirken, topluma karşı çıkmaya yönelterek gidermek istemesidir. Bu istek ise toplumsal anarşiyi doğurarak kişisel rahatsızlığı artırmaktan başka bir şey sağlamamaktadır. Önemli olan ise tüm olumsuzluklar ve dalgalanmalara rağmen geminin rotasının barış ve huzur ortamına doğru yönelmesi olmalıdır.

KAYNAKÇA

HEİDEGGER, M. (2003), "Sanat Eserinin Kökeni", Babil Yayınları, İstanbul.

HEİDEGGER, M. (2001), "Zaman ve Varlık Üzerine", a Yayınları, Ankara.

SARTRE, J. P. (2005), "Varoluşçuluk", Say Yayınları, İstanbul.

MAGİLL, F. N. (1997), "Egzistansiyalist Felsefenin Beş Klasiği", Dergah Yayınları, İstanbul.

BEZİRCİ, A. (2002), "Varoluşçuluk", Say Yayınları, İstanbul.

MENGÜŞOĞLU, T. (2000), "Felsefeye Giriş", Remzi Kitabevi, İstanbul.

İYİ, S. (2001), "Heidegger'de Metafizik Sorunu"; a Yayınları, Ankara.

BOZKURT, N. (2003), "20. Yüzyıl Düşünce Akımları", Mapa Kültür Yayınları, İstanbul.

CEVİZCİ, A. (2003), "Paradigma Felsefe Terimleri Sözlüğü", Paradigma Yayınları, İstanbul.

COPELSTON, F. (2000), "Felsefe Tarihi", İdea Yayınları, , İstanbul.

FONLGÜİE, P., "Varoluşçunun Varoluşu", Toplumsal Dönüşüm Yayınları.